

УДК 1:378.1:504.006

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ, МЕТОДИ, ПІДХОДИ

О.А. Заглада
В.І. Муляр

Державна агроекологічна академія України м. Житомир
Житомирський інженерно – технологічний інститут

У статті розглядаються проблеми екологічного виховання студентської молоді, його принципи, методи та підходи.

Розбудова суверенної української держави ставить на порядок денний проблеми екології, відповідальності кожного громадянина за навколишнє середовище. Стан його настільки загрозливий, що подальша нерозумна діяльність людини та суспільства, ігнорування екологічних проблем, в кінцевому рахунку, загрожують державності, знищенню всього живого.

В екологічних бідах минулого і навіть сьогодення винні не безлика техніка чи наївне незнання, а міцно укорінене явище тимчасового господаря з прагненням особистої слави за будь-яку ціну та психологією групового егоїзму, який має звичку говорити одне, а робити інше. Жахливе становище природи – наслідок варварського, “завойовницького”, хижацько – споживацького використання її ресурсів.

Величезна роль у вирішенні даних проблем, на нашу думку належить екологічному вихованню суспільства в цілому, молоді зокрема. Це одна із найбільш важливих за значимістю складових систем - національної концепції виховання. Разом з тим екологічне виховання само є системою, а сьогодні, як засвідчує загальноцивілізаційна тенденція розвитку людства, стає самодостатньою одиницею.

Екологічне виховання - найважливіший напрям роботи державних і недержавних, громадських, суспільних організацій, дошкільних, середніх і вищих навчальних закладів, засобів масової інформації, культурно – освітницьких інституцій тощо. Це процес, в якому використовуються певні методи, загально - цивілізаційні та професійно – етичні принципи, підходи, форми та ін.

Зміст, форми і напрями екологічного виховання визначаються не тільки безпосереднім об'єктивним завданням боротьби з екологічними кризами, катаклізмами, аваріями типу Чорнобильської тощо, котрі виникають в значній мірі внаслідок безгосподарності, недбальства, швидкоплинного бажання збагачення, користі та ін., а також загальними завданнями формування екологічного світогляду і культури, випрацювання практичних навичок оберігати довкілля. Мова йде про суб'єктивні фактори екологічного виховання: “мати не тільки знання, а й екологічно діяти і працювати”. Сьогодні очевидно, що не всі з любов'ю ставляться до природи, матері – землі, сумлінно працюють. Відбулося морально – психологічне переродження значної частини громадян нашого суспільства, ерозія а можливо втрата етно – національних зв'язків з природою, культурних, моральних цінностей тощо.

Екологічне виховання – не пасивний, а активний і складний процес. Це важка праця, в якій задіяні, з одного боку, суспільство, соціальне середовище (група, колектив, сім'я, школа), а з іншого самовиховання, бажання вчитися, сприймати і засвоювати знання про природу та здійснювати практичні охоронні заходи.

Особливістю екологічного виховання є його конкретна направленість. Не можна, і не слід займатися екологічним вихованням заради виховання. Необхідно враховувати вік студентської молоді, погляди на довкілля та оцінку його, виявляючи на цій підставі необхідні “зрізи” у підході до екологічного виховання студентів, пам'ятаючи про те, що молодь - найактивніша, динамічна частина суспільства, а в недалекому майбутньому його головна виробнича сила. Їй характерна різка критичність та мінливість стану, надмірна активність

змінюється кричущою пасивністю, бездумна веселість – песимізмом, віра в себе – зневір'ям і скепсисом, альтруїзм – егоїзмом, а жива допитливість – апатією тощо. Свідомість, мотиви поведінки та сама поведінка молоді швидко змінюється. Тут є не тільки негативи, а й позитиви. Це зрозуміло, оскільки з одного боку, є певна загроза “постаріння”, відставання форм і методів екологічного виховання від життя, потреб практики, а з іншого це свідчення того, що індивід розвивається.

Висунення студентів на передній план екологічного виховання не є випадковим. Нинішні студенти – це завтрашні керівники виробництва, пропагандисти екологічних знань, суб'єкти дбайливого ставлення до природи, її ресурсів, а в кінці кінців це екологічні кадри. Екологічне виховання вимагає диференційованого підходу до самих студентів. За даними соціологічних досліджень, рівень світоглядної зрілості, екологічних переконань студентів не тільки різних вузів, а й різних курсів одного й того ж вузу – неоднаковий. Ставлення студентів, особливо перших курсів, до природи і екології залежить, як відомо, від багатьох факторів: сімейного виховання, екологічного виховання у школі, в якій вони вчилися, екологічної ситуації в регіоні, активності та ефективності дій місцевих екологічних організацій тощо.

Особливий підхід в екологічному вихованні необхідний до студентів, вихідців з міста чи села, чистого безпечного чи радіаційно – забрудненого середовища. За таких умов слід максимально використовувати соціологічні дослідження, місцевий матеріал, готувати студентів до умов того регіону, де їм прийдеться жити й діяти. А це ставить завдання упорядкувати роботу з випускниками, котру необхідно вести системно і скоординовано, щоб кожен студент ще з вузівської лави знав район своєї майбутньої роботи, екологічну ситуацію в ньому.

Дуже важливо, щоб студенти сумлінно оволодівали екологічними знаннями, не тільки накопичували їх, а й прагнули використовувати на практиці, виступали перед громадськістю з лекціями, бесідами, організували дискусії, диспути тощо. Ця сторона екологічного виховання студентів є найважливішою, завершує їх вузівське навчання і виховання. Обов'язок громадських організацій вузу, кафедр, деканатів, ректорату подбати про створення відповідних умов для студентів. Вуз має досить широкі можливості для екологічного виховання студентів на високому професійному рівні. Переважна більшість спеціалістів в галузі екології та екологічного виховання працюють у вузах. Однак, незважаючи на такі значні можливості, екологічне виховання студентів все ще знаходиться не на тому рівні, щоб повністю забезпечити потреби суспільства, країни умілими спеціалістами – екологами і талановитими пропагандистами екологічного способу життя та діяльності. До того ж екологічна підготовка студентів помітно відстає від її професійної. В ній все ще відсутня чіткість, системність, координації зусиль всіх зацікавлених сторін і верств суспільства та соціальних інституцій.

Нааявний стан справ у галузі екологічного виховання та охорони довкілля визвали появу принципово нових навчальних закладів екологічного спрямування, напр.: Державна агроекологічна академія України, Таврійський екологічний інститут та ін. Перед навчально – педагогічним, професорсько – викладацьким складом таких вузів стоять величезні завдання. Справедливо зазначити, що ними проблеми екологічного виховання та підготовки висококваліфікованих кадрів – екологів для України в основному вирішуються.

Успіх екологічного виховання забезпечується комплексним підходом, стрункою системою впливу на студентів протягом всього періоду навчання. Спеціальні екологічні дисципліни та курси гармонійно поєднуються з світоглядною направленістю та екологізацією всіх без винятку сфер вузівського життя і діяльності. Екологічне виховання передбачає взаємодію (діалог, а не монолог) викладача і студента, студентів один з одним, творче, продуктивне обговорення екологічних проблем, а – навчає самостійно мислити і діяти.

Дуже важливо, щоб екологічне виховання у вузі носило неперервний характер. З перших днів навчання вуз забезпечує спадковість, розпочату ще в сім'ї, дитсадку, школі тощо. При цьому слід пам'ятати, що на період перебування молоді людини у вузі припадає пік формування світогляду. Завдання – завдань вузівських педагогів, всієї системи виховання студентів полягає у тому, щоб світоглядна довершеність виховання носила екологічну направленість, мала екологічні виміри.

Неможливо проводити екологічне виховання студентів, не враховуючи профілю вузу. Викладання профілюючих дисциплін є однією з дієвих форм наближення екологічних проблем до аудиторії, тієї чи іншої спеціальності. Ефективною формою екологічного виховання є

спеціалізація з екології на відповідних кафедрах вузу. Для таких студентів читаються не тільки нормативні курси, а й спецкурси з екології. Проблемний виклад матеріалу, пошук і застосування неординарних методів активізації навчального процесу, створення проблемних ситуацій, постановка проблемних питань, вирішення спеціальних екологічних вправ тощо – все це дає змогу значно поглибити знання студентів з екології, виробити навички науково – дослідницької роботи, активно й професійно діяти в сфері охорони та збереження навколишнього середовища.

Екологічне виховання у вузі дає змогу сформувати у студентів любов до природи, рідної землі, повагу до прадавніх традицій і звичаїв свого народу; забезпечить гармонійний розвиток особистості, готовність до екологічної діяльності та відповідальності за екологічно небезпечні дії, допоможе випрацювати негативне ставлення до проявів екологічного беззаконня; марнотратства та безгосподарності, розширить кругозір особистості, загальну культуру та сприятиме гармонізації відносин з довкіллям на засадах екологічної моралі (“біоетики”) і екологічної культури.